

**METODINĖS GAIRĖS¹
DĖL SU TURTU SUSIETŲ ŽETONŲ EMITENTŲ AR KRIPTOTURTO PASLAUGŲ
TEIKĖJŲ, SIEKIANČIŲ SU TURTU SUSIETŲ ŽETONŲ EMITENTO ARBA
KRIPTOTURTO PASLAUGŲ TEIKĖJO LICENCIJOS, FINANSINIŲ ATASKAITŲ
AUDITO**

2025 m. vasario 20 d.

I. IŽANGA

Nuo 2024 m. gruodžio 30 d. įsigaliojo 2023 m. gegužės 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2023/1114 dėl kriptoturto rinkų, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1093/2010 bei (ES) Nr. 1095/2010 ir direktyvos 2013/36/ES bei (ES) 2019/1937, su pakeitimais, padarytais 2023 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2023/2869, (toliau – MiCA reglamentas).

Dėl šios priežasties Europos Sąjungoje visos įmonės, šiuo metu teikiančios virtualių valiutų keityklos operatoriaus ir (ar) depozitinių virtualių valiutų piniginių operatoriaus (toliau – VASP įmonės) paslaugas, kurių reguliavimas iki šiol buvo apibrėžtas Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatyme (toliau – PPTFPI), vadovaujantis nuo 2024 m. liepos 25 d. įsigaliojusi Lietuvos Respublikos kriptoturto rinkų įstatymu Nr. XIV-2879 (toliau – LR kriptoturto rinkų įstatymas), galės toliau tęsti tokio pobūdžio veiklą tik gavę Lietuvos banko išduotą su turtu susietų žetonų emitento licenciją arba kriptoturto paslaugų teikėjo licenciją (toliau kartu, jeigu nenurodyta kitaip, – licencija).

Pagal LR kriptoturto rinkų įstatymą pereinamasis laikotarpis licencijai gauti yra iki 2025 m. birželio 1 d.

Pareiškėjai, siekiantys gauti licenciją, kurie yra jau veikiančios įmonės, pagal MiCA reglamento 67 straipsnio 3 dalį apskaičiuodami praėjusių metų pastoviasias netiesiogines išlaidas, turi vadovautis praėjusių veiklos metų veiklos audituotomis metinėmis finansinėmis ataskaitomis ir atitinkamai pateikti šias ataskaitas Lietuvos bankui. Daugiau informacijos galima rasti Lietuvos banko paaiškinime dėl audituotų finansinių ataskaitų pateikimo Lietuvos bankui (siekiant kriptoturto paslaugų teikėjo licencijos pagal 2023 m. gegužės 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2023/1114 dėl kriptoturto rinkų), kurį galima rasti Lietuvos banko interneto puslapyje adresu: <https://www.lb.lt/lt/duk/del-auditoutu-finansiniu-ataskaitu-pateikimo-lietuvos-bankui-siekiant->

¹ Šias metodines gaires parengė Lietuvos auditorių rūmų prezidiumo sudaryta darbo grupė dėl su turtu susietų žetonų emitentų ar kriptoturto paslaugų teikėjų finansinių ataskaitų audito metodinių gairių parengimo. Į minėtą darbo grupę buvo deleguoti Lietuvos auditorių rūmų, Lietuvos banko, Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, asociacijos Crypto Economy Organisation atstovai. Metodinės gairės suderintos su Lietuvos auditorių rūmų audito komitetu 2025 m. vasario 12 d. nutarimu Nr. 1.4-11.3.1.1. ir Lietuvos auditorių rūmų prezidiumu 2025 m. vasario 20 d. nutarimu Nr. 1.4-13.4.4.1.

[kriptoturto-paslaugu-teikejo-licencijos-pagal-2023-m-geguzes-31-d-europos-parlamento-ir-tarybos-reglamenta-es-2023-1114-del-kriptoturto-rinku](#)

Remiantis Lietuvos banko paaiškinimu:

- Kriptoturto paslaugas ketinantys teikti jau veikiantys verslo subjektai, teikiantys prašymą iki 2025 m. kovo 31 d., kartu su prašymu suteikti kriptoturto paslaugų teikėjo veiklos leidimą turi pateikti 2023 m. audituotas finansines ataskaitas.
- Kriptoturto paslaugas ketinantys teikti jau veikiantys verslo subjektai, teikiantys prašymą po 2025 m. kovo 31 d., kartu su prašymu suteikti kriptoturto paslaugų teikėjo veiklos leidimą turi pateikti 2024 m. audituotas finansines ataskaitas.

II. TIKSLAS IR PASKIRTIS

Metodinių gairių dėl su turtu susietų žetonų emitentų ar kriptoturto paslaugų teikėjų, siekiančių su turtu susietų žetonų emitento arba kriptoturto paslaugų teikėjo licencijos, finansinių ataskaitų audito (toliau – Metodinės gairės) tikslas – atkreipti VASP įmonių finansinių ataskaitų auditą atliekančių auditorių dėmesį į VASP įmonių veiklą reglamentuojančių specializuotų teisės aktų reikalavimus, tam tikrų audituojamų sričių padidintą jautrumą reikšmingo iškraipymo rizikai bei galimą poreikį atlikti su tuo susijusias atitinkamas audito procedūras.

Šios metodinės gairės neapima visų reikalavimų finansinių ataskaitų audito atlikimui, kaip tai apibrėžta LR finansinių ataskaitų audito ir kitų užtikrinimo paslaugų įstatyme, 1-ajame Tarptautiniame kokybės valdymo standarte (toliau – 1-asis TKVS), tarptautiniuose audito standartuose (toliau – TAS). Auditoriui atliekant VASP įmonių finansinių ataskaitų auditą išlieka visos pareigos ir reikalavimai pagal TAS.

Šios metodinės gairės skirtos tik tiems atvejams, kai atliekamas finansinių ataskaitų auditas įmonių, siekiančių licencijos, kaip nustatyta LR kriptoturto rinkų įstatyme.

III. TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

250-asis TAS (persvarstytas) „*Įstatymų ir kitų teisės aktų įvertinimas atliekant finansinių ataskaitų auditą*“ aptaria auditoriaus pareigą finansinių ataskaitų audito metu įvertinti įstatymus ir kitus teisės aktus. Šis TAS apibrėžia reikalavimus, kuriais siekiama padėti auditoriui nustatyti reikšmingus finansinių ataskaitų iškraipymus, atsiradusius dėl įstatymų ir kitų teisės aktų nesilaikymo. Tačiau auditorius nėra atsakingas už audituojamos įmonės įstatymų ir kitų teisės aktų nesilaikymo prevenciją ir negalima tikėtis, kad auditorius nustatys visų įstatymų ir kitų teisės aktų nesilaikymo atvejus. Audituojamos įmonės vadovybė, prižiūrima už valdymą atsakingų asmenų, privalo užtikrinti, kad audituojama įmonė veiklą vykdo vadovaudamasi įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatomis, įskaitant įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatas, kuriomis nustatoma audituojamos įmonės finansinėse ataskaitose parodomos sumos ir atskleistina informacija.

250-ajame TAS išskiriami dviejų kategorijų įstatymai ir teisės aktai audituojamos įmonės atžvilgiu:

- a) darantys tiesioginį poveikį ir
- b) galintys turėti įtakos.

Auditorius, atlikdamas VASP įmonių, siekiančių licencijos, finansinių ataskaitų auditą ir nustatydamas reikšmingas finansinių ataskaitų sumas ir atskleistiną informaciją, turėtų atsižvelgti ne tik į įstatymus ir teisės aktus, kurie bendrai pripažįstami darančiais tiesioginį poveikį, bet ir į kitus įstatymus bei teisės aktus, kurie nedaro tiesioginio poveikio, tačiau jų laikymasis gali būti labai svarbus audituojamos įmonės veiklos aspektams, jos galimybės tęsti veiklą ar išvengti reikšmingų sankcijų.

Atkreipiamas dėmesys į tai, kad jeigu audituojama įmonė yra pradėjusi VASP veiklą, auditorius turi atsižvelgti į žemiau šioje dalyje pateiktą informaciją:

- PPTFPĮ 25 straipsnio 6 dalyje yra nustatyti reikalavimai dėl įstatinio, nuosavo kapitalo ir kiti, kurie yra privalomi, kad VASP įmonė galėtų veikti Lietuvoje.
- Pažymėtina, kad VASP įmonės yra įpareigotieji subjektai pagal PPTFPĮ, todėl VASP įmonėms nustatyti papildomi reikalavimai pagal Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie LR vidaus reikalų ministerijos (toliau – FNTT) direktoriaus 2023 m. sausio 27 d. įsakymą Nr. V-16 „Dėl depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatorių ir virtualiųjų valiutų keityklos operatorių informacijos, susijusios su pinigų plovimo ir (arba) teroristų finansavimo prevencijos priemonių įgyvendinimu, teikimo finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai prie LR VRM aprašo patvirtinimo“ (**9 priedas**).
- Valstybės įmonės Registrų centro Juridinių asmenų registre skelbiami VASP įmonių sąrašai:
 - o juridinių asmenų, vykdančių virtualiųjų valiutų keityklos operatoriaus veiklą (<https://www.registrucentras.lt/jar/sarasai/vvko.php>);
 - o ir juridinių asmenų, vykdančių depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatorių veiklą (<https://www.registrucentras.lt/jar/sarasai/dvvpvpo.php>).
- FNTT, kaip vienintelė institucija, prižiūrinti virtualiųjų valiutų operatorių sektorių, atkreipia dėmesį, kad nuo 2025 m. sausio 18 dienos įsigalioja 12-ojo Europos Sąjungos sankcijų paketo vienas iš ribojimų, ypač svarbus virtualiųjų valiutų keityklų operatorių ir depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatorių (VASP) sektoriui. Detalesnę informaciją galima rasti FNTT puslapyje: <https://fntt.lrv.lt/lt/naujienos/fntt-naujame-sankciju-pakete-ribojimais-rusijos-pilieciams-dalyvauti-kriptoturto-imoniu-valdyme/>

IV. AUDITUOJAMOS ĮMONĖS, JOS VERSLO MODELIO IR APLINKOS SUPRATIMAS

Auditoriaus supratimas apie audituojamą įmonę ir jos aplinką, taikomą finansinės atskaitomybės tvarką ir subjekto vidaus kontrolės sistemą yra neatsiejamas nuo reikalavimo nustatyti ir įvertinti reikšmingo iškraipymo riziką.

Auditodamas VASP įmonę, auditorius atlieka procedūras pagal 315-ojo TAS (2019 m. persvarstyto) „Reikšmingo iškraipymo rizikos nustatymas ir įvertinimas“ reikalavimus. Audito procedūros gali skirtis, priklausomai nuo to, ar audituojama įmonė yra įregistruota ir nepradėjusi VASP įmonės veiklos, ar veikla jau yra pradėta kaip VASP įmonės. Jei VASP įmonės veikla jau yra pradėta,

© Lietuvos auditorių rūmai LAR

Šios metodinės gairės parengtos pagal metodinėse gairėse nurodytą datą galiojusius atitinkamus teisės aktus (įstatymus, profesinius standartus, įvairius nutarimus, įsakymus ir pan.), todėl auditoriai, vadovaudamiesi šiuo dokumentu vėlesnę datą, turi pareigą įsivertinti aktualių taikytinų teisės aktų pasikeitimų, jei tokių yra, įtaką.

auditoriui būtina išsamiai susipažinti su VASP įmonės verslo modeliu. Šių metodinių gairių **1 priede** pateikiami galimi verslo modelių pavyzdžiai.

Klausimų pavyzdžiai, įgyjant supratimą apie audituojamą VASP įmonę:

- *Koks yra VASP įmonės veiklos tikslas, susijęs su virtualių (kripto) valiutų laikymu ir sandorių sudarymu?*
- *Kokio tipo virtualus (kripto) turtas egzistuoja ir kas valdo (angl. custody) teises į tą turtą (tiek nuosavą, tiek klientų) – ar pati įmonė, ar trečioji šalis, ar abu variantai?*
- *Kaip VASP įmonė įgijo teises valdyti virtualų (kripto) turtą ir kokias kontrolės priemones taiko jam apsaugoti?*
- *Kaip VASP įmonė užtikrina, kad nuosavas turtas tinkamai atskirtas nuo klientų turto?*
- *Kokie yra tokiais veiklai būdingi verslo procesai, susiję su svarbiomis ūkinių operacijų grupėmis, sąskaitų likučiais, atskleidimais, įskaitant atitikį teisės aktams?*
- *Kokias informacines technologijas, dirbtinio intelekto sistemas naudoja audituojama VASP įmonė?*
- *Kaip VASP įmonė saugo turtą (tiek nuosavą, tiek klientų)? Ar ji naudojasi trečiosios šalies saugotojo paslaugomis?*
- *Jei VASP įmonė naudojasi trečiosios šalies paslaugomis, kaip ji supranta paslaugų organizacijose įdiegtų informacinių technologijų kontrolių veikimą ir jų efektyvumą, kokius patikrinimus ji atlieka, kad įvertintų trečiosios šalies sistemas ir valdiklius? (atkreiptinas dėmesys į audito aspektus, susijusius su VASP įmone, kuri naudojasi kitų organizacijų paslaugomis?)*
- *Kokio tipo piniginę (-es) VASP įmonė naudoja virtualioms (kripto) valiutomis laikyti?*
- *Kokius įrankius VASP įmonės vadovybė taiko piniginės valdymui, tai yra prieigai ir raktų generavimo procesui?*
- *Koks yra VASP įmonės virtualių (kripto) valiutų operacijų pobūdis, dažnumas, apimtis ir vertė?*
- *Kaip VASP įmonė savo apskaitos knygoje ir įrašuose atspindi grandinės sandorius ir už jų ribų?*

Auditoriui rekomenduojama apvarstyti poreikį į audito komandos sudėtį įtraukti specialių informacinių technologijų žinių turintį specialistą.

Šių metodinių gairių **8 priede** pateikta 2024 m. gruodžio mėnesį FNTT parengta VASP įmonių veiklos analizė Lietuvoje bendram susipažinimui su šio sektoriaus veikla Lietuvoje.

V. FINANSINĖ APSKAITA IR VIDAUS KONTROLĖ

Taikydamas audito procedūras, auditorius turi įvertinti, ar audituojamos įmonės apskaitos politika yra tinkama ir atitinka taikomą finansinės atskaitomybės tvarką. Tuo tikslu audituojama įmonė turi pateikti auditoriui faktiškai taikomą apskaitos politiką, kurioje, be kitų dalykų, turi atsispindėti:

- apskaitos principai ir kriptovaliutų paslaugų teikėjams būdinga praktika, įskaitant šiai verslo sričiai būdingas reikšmingas ūkinių operacijų grupes, sąskaitų likučius ir susijusią finansinėse ataskaitose atskleidžiamą informaciją;
- pajamų pripažinimas;

- kripto turtas, įsipareigojimai, pajamos, sąnaudos, nebalansiniai straipsniai (tame tarpe susiję su klientų turtu);
- ūkinės operacijos užsienio valiuta;
- neįprastų ar sudėtingų ūkinių operacijų apskaita.

Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie LR finansų ministerijos (toliau – AVNT) išleistose Kriptoturto apskaitos rekomendacijose (atnaujintos 2025-01-24) (**2 priedas**) išsamiai paaiškinta kriptoturto apskaitos specifika.

Būtina atkreipti dėmesį, kad įmonės, siekiančios licencijos, gali pasirinkti apskaitą tvarkyti ir finansines ataskaitas rengti pagal Lietuvos finansinės atskaitomybės standartus (toliau – LFAS) arba Tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus, priimtus taikyti Europos Sąjungoje (toliau – TFAS). Tačiau gavusi licenciją, tokia įmonė, vadovaudamasi LR finansinės apskaitos įstatymo 11 straipsnio 1 dalies 1 punktu, privalo apskaitą tvarkyti ir finansines ataskaitas rengti pagal TFAS. Taip pat akreiptinas dėmesys, kad pirmais metais, pereinant nuo LFAS prie TFAS, yra taikytinas ir specifiskai tam tikslui skirtas 1-asis TFAS „*Tarptautinių finansinės atskaitomybės standartų taikymas pirmą kartą*“. Šių metodinių gairių **3 priede** pateikiama TFAS taikymo schema kriptoturto apskaitos atveju.

LR finansinės apskaitos įstatyme, be kitų reikalavimų, numatyta, kad organizuojant finansinę apskaitą, įmonės vadovas turi nustatyti tinkamas vidaus kontrolės priemones ir užtikrinti jų taikymą. AVNT išleistose Vidaus kontrolės organizavimo rekomendacijose (**4 priedas**) pateikiami bendrieji reikalavimai, taikytini visiems subjektams, nepriklausomai nuo jų vykdomos veiklos. Taip pat apskaitos paslaugas teikiantis arba apskaitos funkciją atliekantis subjektas turi turėti nustatytą apskaitos paslaugų teikimo organizavimo ir kontrolės tvarką. AVNT išleistose Apskaitos paslaugų teikimo ir kontrolės organizavimo rekomendacijose (**5 priedas**) pateikiami bendrieji reikalavimai dėl tokios tvarkos.

VI. REIKŠMINGUMAS IR REIKŠMINGO IŠKRAIPYMO RIZIKA

Vertindamas reikšmingo iškraipymo riziką, nustatydamas reikšmingumą planuojant ir atliekant auditą bei vertindamas nustatytus iškraipymus, auditorius turėtų atsižvelgti į vartotojams svarbius finansinių ataskaitų straipsnius bei jų jautrumą iškraipymams kiekybiškai ir kokybiškai (315-asis TAS (2019 m. pervarstytas) „Reikšmingo iškraipymo rizikos nustatymas ir įvertinimas“).

VASP įmonės finansinių ataskaitų audito atveju, auditorius, nustatydamas reikšmingumą ir vertindamas reikšmingo iškraipymo riziką, be kitų dalykų, turi atsižvelgti į reikalavimus VASP įmonei dėl nuosavo kapitalo pakankamumo, kas turi įtakos VASP įmonės galimybei vykdyti šią veiklą.

Todėl tikimasi, kad finansinių ataskaitų audito metu auditorius ne tik įsitikins, kad VASP įmonė laikosi PPTFPĮ nustatytų įstatinio ir nuosavo kapitalo reikalavimų, bet ir atsižvelgs į žemiau įvardintų straipsnių jautrumą iškraipymui ir poreikį nustatyti individualius reikšmingumo kriterijus – tiek kokybinius, tiek kiekybinius, atkreipiant dėmesį į tinkamą straipsnių klasifikavimą:

- nematerialusis turtas;

- investicijos į finansų rinkos subjektus;
- pastoviosios pridėtinės išlaidos (pagal MiCA reglamento 67 straipsnį).

Vertinant reikšmingo iškraipymo riziką, auditorius, be kitų dalykų, turėtų apsvarstyti šiuos dalykus:

- *VASP įmonės vadovybės ir už valdymą atsakingų asmenų verslo strategija, susijusi su virtualiomis (kripto) valiutomis;*
- *VASP įmonės vadovybės politika, skirta nustatyti tikslus ir riziką, susijusią su virtualiomis (kripto) valiutomis, taip pat požiūris į šios rizikos vertinimą ir mažinimą;*
- *VASP įmonės vadovybės politika ir procedūros, skirtos užtikrinti, kad būtų atliktas tinkamas atitinkamų sandorio šalių virtualių (kripto) valiutų erdvėje išsamus patikrinimas ir pinigų plovimo prevencijos patikrinimai, atkreipiant dėmesį į Lietuvoje taikomus reikalavimus pagal PPTFPĮ;*
- *VASP įmonės procesai, skirti laiku nustatyti naują riziką, įskaitant susijusią su taikomų įstatymų ir kitų teisės aktų pakeitimais, turinčiais įtakos atitikčiai;*
- *naujų rizikų, susijusių su blokų grandinės technologijos pokyčiais, turinčiais įtakos virtualių (kripto) valiutų apsaugai, nustatymo procesai;*
- *rizika dėl decentralizuotų sistemų naudojimo ir galimybės gauti reikiamus patvirtinimus;*
- *virtualios piniginės neteisėto perėmimo rizika;*
- *VASP įmonės įvykdytų operacijų perkėlimo į apskaitos įrašus būdai (pvz., rankinis, automatinis, mišrus) ir taikomos kontrolės priemonės; VASP įmonės naudojamų informacinių technologijų aplinka, saugumas, programiniai pokyčiai, palaikymas;*
- *rizikos valdymas, kai pagrindinius verslo procesus vykdo paslaugų organizacijos.*

Šių metodinių gairių 7 **priede** pateikiamas audito plano sudarymo pavyzdys.

VII. VEIKLOS TĘSTINUMAS

VASP įmonės finansinių ataskaitų audito metu auditorius, vertindamas veiklos tęstinumo prielaidos tinkamumą, turėtų atkreipti dėmesį, kad įmonės, siekiančios licencijos, turi būti parengusios dokumentus ir duomenis pagal Lietuvos banko valdybos 2024 m. gruodžio 17 d. nutarimą Nr. 03-157 „Dėl kriptoturto paslaugų teikėjų licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ (toliau – Nutarimas) (**6 priedas**). Auditorius, atlikdamas finansinių ataskaitų auditą, nėra įpareigotas vertinti licencijavimui teikiamų dokumentų ir duomenų pakankamumą ir tinkamumą, tačiau Nutarime minimi audituojamos įmonės parengti dokumentai tokie, kaip veiklos programos aprašymas, organizacinės struktūros ir vidaus kontrolės sistemos aprašymas, vidaus procedūrų, siekiant įvykdyti pareigas, susijusias su pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencija, aprašymas, informacinių ir ryšių technologijų rizikų valdymo aprašymas, prekybos kriptoturto platformos valdymo aprašymą ir kiti ne tik gali padėti auditoriui susipažinti su VASP įmonės verslo modeliu, jo aplinka, bet ir įvertinti, ar VASP įmonė rengiasi licencijavimui ir atsižvelgti į tai, vertinant veiklos tęstinumo prielaidos tinkamumą.

Vertinant pobalansinius įvykius, turinčius įtakos VASP įmonės veiklos tęstinumui, auditorius turėtų atsižvelgti, ar VASP įmonė, siekianti licencijos, yra pasirengusi ar ketina tenkinti minimalaus kapitalo reikalavimus, kaip tai apibrėžta MiCA reglamento 62 straipsnio 2 dalies e punkte, kuriame numatyta,

kad kreipiantis dėl prašymo suteikti kriptoturto paslaugų teikėjo veiklos leidimą, kartu pateikiami įrodymai dėl 67 straipsnyje nurodytų prudencinių apsaugos reikalavimų laikymosi.

Atkreiptinas dėmesys, kad VASP įmonė savo finansinėse ataskaitose atskleisdama veiklos tęstinumo prielaidos tinkamumą, turėtų tinkamai atskleisti savo pasirengimą ir ketinimus kreiptis į Lietuvos banką dėl veiklos licencijos gavimo, kas lemia VASP įmonės galimybę tęsti veiklą.

Atitinkamai auditorius turėtų vertinti veikiančios VASP įmonės atitiktį šių metodinių gairių III dalyje „Teisinis reglamentavimas“ aptartam teisiniam reguliavimui, taip VASP įmonės veiklos tęstinumo prielaidos tinkamumo atskleidimo finansinėse ataskaitose pakankamumą ir tinkamumą, ir priimti sprendimą dėl galimos įtakos auditoriaus išvadai, kaip tai aptariama 570-aje TAS (persvarstyame) „Veiklos tęstinumas“.

VIII. ATSAKAS Į NUSTATYTĄ REIKŠMINGO IŠKRAIPYMO RIZIKĄ IR GALIMI AUDITO ĮRODYMŲ ŠALTINIAI

Auditorius turi suplanuoti audito procedūras, kurios atlieptų pagrindinius finansinių ataskaitų straipsnių audito tvirtinimus, atsižvelgiant į VASP įmonių veiklos specifiką, bei įvertinant, kad operacijos kripto paslaugų įmonėse vyksta tik e-formoje.

Toliau pateikiami galimi audito procedūrų pavyzdžiai (atsižvelgiant į VASP įmonių veiklos specifiką, bet tuo neapsiribojant).

Virtualaus (kripto) turto įnešimo ir išmokėjimo iš piniginių inicijavimo, tikrinimo ir registravimo kontrolės priemonių efektyvumo testavimo pavyzdžiai:

- *piniginės adresai kripto turto įplaukų gavimui (deponavimas) yra saugiai generuojami ir platinami klientams;*
- *kasdienis blokų grandinės įrašų derinimas su klientų depozitinėmis sąskaitomis;*
- *klientai automatiškai informuojami apie sėkmingus deponavimus el. paštu arba sistemos pranešimais;*
- *piniginės yra apsaugotos naudojant kelių parašų protokolus ar kitus kriptografinius valdiklius;*
- *prieš apdorojant išmokų užklausas turi būti patvirtinta kelių lygių autorizavimas;*
- *išmokų dydžio limitai nustatomi pagal klientų profilius arba VASP įmonės politiką;*
- *išmokų operacijoms reikalinga prieiga prie privačių raktų, saugomų aparatinės įrangos piniginėse arba šaltojoje saugykloje;*
- *išmokėjimų prašymai su klientu patvirtinami naudojant dviejų veiksnių autentifikavimą (2FA) arba kitus patvirtinimo būdus;*
- *vidiniai apskaitos įrašai kasdien derinami su blokų grandinės įrašais, siekiant nustatyti neatitikimus;*
- *visos įmokų ir išmokų operacijos turi visą operacijos registravimo seką, įskaitant laiko žymas, iniciatorius, tvirtintojus ir sistemos žurnalus bei logus.*

Virtualaus (kripto) turto sandorių tikrinimo audito procedūrų pavyzdžiai:

- kriptovaliutų operacijų stebėjimas blokų grandinėje;
- blokų grandinės įrašų patikimumo ir blokų grandinės informacijos išgavimo strategijų vertinimas;
- tinkamo virtualiojo turto sandorių klasifikavimo ir dydžio nustatymas;
- kriptovaliutų operacijų „nukirtimo“ tikrinimas. Atkreiptinas dėmesys, kad decentralizuoto blokų grandinės atveju kriptovaliutų operacijos nebūtinai apsiriboja įprastomis darbo valandomis ir gali skirtis jų apdorojimo greitis. Būtina atidžiai apsvarstyti galimus „nukirtimo“ klausimus.

Virtualios (kripto) valiutos, laikomos ir savo, ir klientų vardu, procesų ir kontrolės priemonių testavimo pavyzdžiai:

- klientų balansų atskyrimas nuo VASP įmonės balansų;
- naujų klientų priėmimas;
- kriptovaliutų operacijų stebėjimas ir autorizavimas;
- patvirtinimas, kad kliento įsipareigojimams įvykdyti yra pakankamai kriptovaliutų.

Virtualios (kripto) valiutos, laikomos pas trečiuosius asmenis procesų ir kontrolės priemonių testavimo pavyzdžiai:

- Kas yra asmuo, inicijuojantis ir autorizuojantis sandorius su trečiąja šalimi?
- Kokius procesus subjektas taiko tokiam inicijavimui?
- Kaip sandoriai su trečiąja šalimi įrašomi į apskaitą ir suderinami ūkio subjekto apskaitos dokumentuose?
- Kaip subjektas patvirtina, kad trečioji šalis išlaiko savo saugomų kriptovaliutų kontrolę, ypač kai kriptovaliutos yra sumaišytos?
- Kaip subjektas stebi trečiosios šalies vidaus kontrolės veiksmingumą?
- Kaip trečioji šalis atlieka klientų rizikos vertinimus, įskaitant pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos patikrinimus?

10 priede pateikti galimi detalaus testavimo pavyzdžiai.

KONTAKTINĖ INFORMACIJA

Lietuvos auditorių rūmai

Ukmergės g. 369A, LT-12142 Vilnius

www.lar.lt

+370 684 15 065

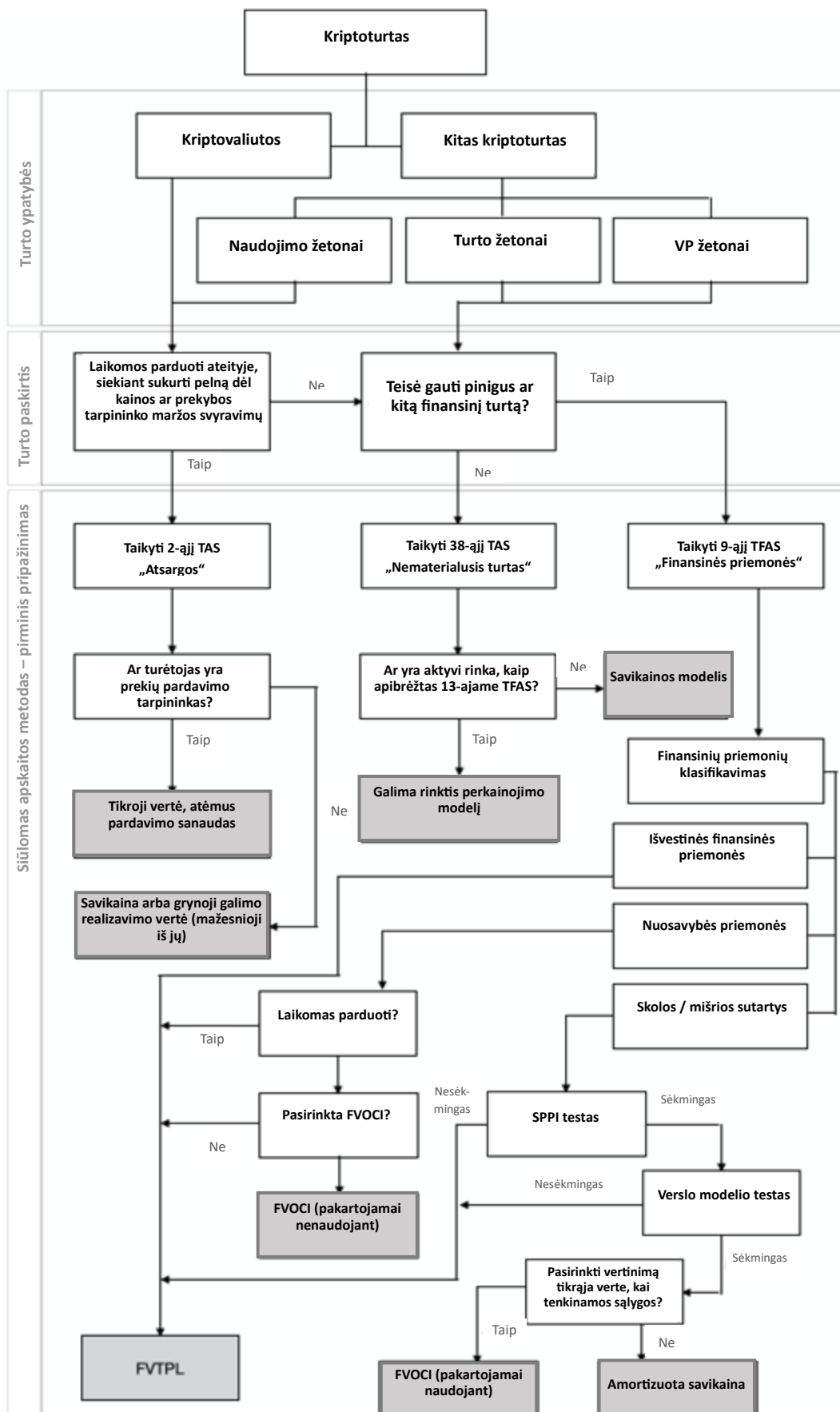
rita.zamare@lar.lt

lar@lar.lt

IX. PRIEDAI

- 1 PRIEDAS. *Paplitę kriptoturto paslaugų teikėjų verslo modelių pavyzdžiai*. Dokumentą galima LAR puslapyje rasti: <https://www.lar.lt/teisine-informacija/auditas-ir-kitos-profesines-paslaugos/kriptoturto-paslaugu-teikeju-auditas/629>
- 2 PRIEDAS. Kriptoturto apskaitos rekomendacijos. Dokumentą galima rasti AVNT puslapyje: <https://avnt.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/apskaita-1/verslo-apskaitos-standartai/kriptovaliuta-ir-apskaita/>
- 3 PRIEDAS. *TFAS taikymo kriptoturto apskaitos atveju analizė* (žr.toliau šiame dokumente)
- 4 PRIEDAS. *Vidaus kontrolės organizavimo rekomendacijos*. Dokumentą galima rasti AVNT puslapyje: <https://avnt.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/apskaita-1/rekomendacijos/>
- 5 PRIEDAS. *Apskaitos paslaugų teikimo ir kontrolės organizavimo rekomendacijos*. Dokumentą galima rasti AVNT puslapyje: <https://avnt.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/apskaita-1/rekomendacijos/>
- 6 PRIEDAS. *Kriptoturto paslaugų teikėjų licencijavimo taisyklės*. Dokumentą galima rasti Teisės aktų registre: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/3b1e4831bd4811ef88c08519262548c4>
- 7 PRIEDAS. *Audito plano sudarymo pavyzdys* (žr.toliau šiame dokumente)
- 8 PRIEDAS. *Depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatorių ir virtualiųjų valiutų keityklų operatorių veiklos analizė Lietuvoje*. Dokumentą galima rasti FNTT puslapyje: <https://fntt.lrv.lt/lt/pinigu-plovimo-prevencija/informaciniai-pranesimai/depozitiniu-virtualiuju-valiutu-piniginiu-operatoriu-ir-virtualiuju-valiutu-keityklu-operatoriu-veiklos-analize-lietuvoje-2024/>
- 9 PRIEDAS. *2023 m. sausio 27 d. FNTT direktoriaus įsakymas Nr. V-16 „Dėl depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatorių ir virtualiųjų valiutų keityklos operatorių informacijos, susijusios su pinigų plovimo ir (arba) teroristų finansavimo prevencijos priemonių įgyvendinimu, teikimo finansinių nusikaltimų tyrimo tarmybai prie LR VRM aprašo patvirtinimo“*. Dokumentą galima rasti Teisės aktų registre: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1c320f90a06411ed8df094f359a60216/asr>
- 10 PRIEDAS. *Galimi detalaus testavimo pavyzdžiai* (žr.toliau šiame dokumente)

3 PRIEDAS. TFAS taikymo kriterijų apskaitos atveju schema*

* Naudotasi Grant Thornton Baltic UAB parengtos Kriptoturtas apskaitos metodų analizės 2022 m. duomenimis tarptautinių finansinės atskaitomybės standartų kontekste.

© Lietuvos auditorių rūmai LAR

Šios metodinės gairės parengtos pagal metodinėse gairėse nurodytą datą galiojusius atitinkamus teisės aktus (įstatymus, profesinius standartus, įvairius nutarimus, įsakymus ir pan.), todėl auditoriai, vadovaudamiesi šiuo dokumentu vėlesnę datą, turi pareigą įsivertinti aktualių taikytinų teisės aktų pasikeitimų, jei tokių yra, įtaką.

7 PRIEDAS. Audito plano sudarymo pavyzdys

Bendroji informacija
<p>TFAS/TAS arba LFAS Nr. – apibrėžimo pateikimas.</p> <p>Virtualaus (kripto) turto įkainojimo būdas –</p> <ul style="list-style-type: none"> - Įsigijimo savikainos - Tikrosios (arba perkainuotos) vertės - ... <p>Grynoji galimo realizavimo vertė -</p> <p>Susiję apskaitos standartai – pavyzdžiui, 38 TAS „Nematerialusis turtas“ gali būti aktuali perkainota vertė; 9 TFAS „Finansinės priemonės“ gali būti aktuali tikroji vertė. Pagal LFAS taip pat tikroji vertė gali būti aktuali 18 VAS „Finansinis turtas ir finansiniai įsipareigojimai“</p>
Susijusios apskaitos politikos
<p>Virtualaus (kripto) savikainos įvertinimas</p> <p>Virtualaus (kripto) savikainos įvertinimas gali apimti šiuos metodus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tikrosios (arba perkainuotos) vertės metodas - ... <p>...Sąnaudų pripažinimas</p> <p>Įmonė gali pripažinti pardavimo savikainą šiais metodais:</p> <p><i>Pirmas - į, pirmas - iš (FIFO, angl. „first in first out“)</i> –</p> <p>...</p>
Verslo procesų supratimas (įgyjant supratimą verslo procesus, audito užduoties grupė gali apsvarstyti šiuos įmonės proceso etapus (jeigu taikoma):
<p>Pirkimo procesas</p> <p><i>Tiekėjo patvirtinimas / informacijos atnaujinimas -</i></p> <p><i>Užsakymų teikimas –</i></p> <p><i>Virtualaus (kripto) turto gavimas –</i></p> <p><i>Virtualaus (kripto) turto registravimas –</i></p> <p><i>Mokėjimų iniciavimas ir vykdymas –</i></p> <p>Su virtualiu (kripto) turtu susiję koregavimai ir vertės sumažinimas</p> <p><i>Grynosios galimo realizavimo vertės nustatymas –</i></p>

Kiti koregavimai –

Pardavimo sutarčių sąlygos -

Virtualaus (kripto)turto pardavimas klientams

Turto pardavimo momentas –

Pardavimo savikainos pripažinimas -

Grąžinimai –

Pardavimo procesas, įskaitant klientų virtualaus (kripto) turto saugojimą

-

Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos atitikties teisės aktams procesas

-

Rizikos veiksniai

Rizikos veiksniai gali apimti (daugiau klausimų rizikos veiksnių vertinimui galima rasti VIII dalyje):

Naujos virtualaus (kripto) turto valdymo sistemas įdiegimas per ataskaitinį laikotarpį (Klaida)

Virtualus (kripto) turtas yra labai pageidaujama turto rūšis, lengvai į pinigus konvertuojama valiuta, turto pasisavinimas (Apgaulė)

Didelės apimties virtualaus (kripto) turto pirkimas iš susijusių šalių (Klaida / Apgaulė)

....

Tvirtinimai

Tvirtinimai gali apimti:

Egzistavimas -

Tikslumas -

Pilnumas -

Vertinimas ir priskyrimas – ...

Įgimta rizika

Be rizikos veiksnių, kitos sąlygos, į kurias galima atsižvelgti vertinant, ar įgimta rizika yra normali, ar padidėjusi, yra šios:

Virtualaus (kripto) turto kiekio ir sudėties patvirtinimas blokų grandinės (angl. blockchain) sistemoje (egzistavimas)

Savikainos nustatymo kompleksiskumas (tikslumas)

Skirtingų technologijų naudojimas (pilnumas)

Kompleksiškumas, subjektyvumas ir neapibrėžtumo įtraukimas nustatant kriptoturto grynoji galimo realizavimo vertė nėra mažesnė už įsigijimo savikainą (vertinimas ir priskyrimas)

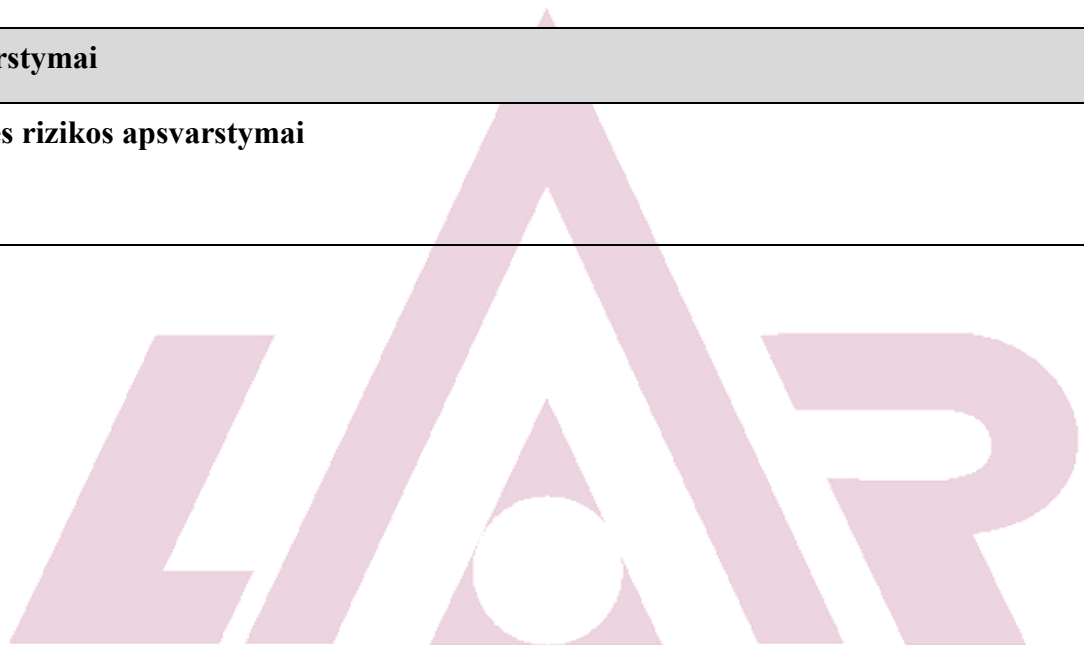
Kontrolės priemonių nustatymas ir supratimo dėl įdiegimo ir veikimo įgavimas

Kai audito komanda įgauna supratimą apie kontrolės priemones, gali būti taikomos šios gairės:

Tvirtinimas	Kas gali būti blogai (WCGW, angl. what-could-go-wrong)	Kontrolės veiklos tipas	Pavyzdžiai
Egzistavimas	Ūkinė operacija neįvyko Užregistruotas virtualus (kripto) turtas niekada nebuvo gautas įmonės.	Patikrinimas	Rankinis duomenų palyginimas su pirminiu šaltiniu - Pagrįstumo patikrinimas -
		Leidimai, įgaliojimai ir patvirtinimai	Prieigų apsaugos kontrolės -
		Suderinimai	Išimčių ataskaitų peržiūra - Suderinimas atliekamas tinkamu laiku – Nustatyti skirtumai ištiriami ir išsprendžiami -
	Turto pasisavinimas	Fizinės kontrolės	Fizinis patekimas apribotas autorizuotais asmenimis (Gali būti aktuali fizinė kontrolė dėl šaltų piniginių saugojimo tam skirtuose kompiuteriuose, kurie gali būti laikomi įmonės patalpose)
		Leidimai, įgaliojimai ir patvirtinimai	Prieigų apsaugos kontrolės -
Apskaitos įrašai yra netikslūs ar neatitinkantys pirminio		Patvirtinimas	Rankinis duomenų palyginimas su pirminiu dokumentu, šaltiniu - Pagrįstumo patikrinimas -

	dokumento duomenų		
		Suderinimai	Suderinimas atliekamas tinkamu laiku –
Tikslumas			
Pilnumas			
Vertinimas ir priskyrimas			
Potencialių susijusių šalių sandorių veiksniai/apsvarstymas			
<p>Virtualaus (kripto) turto sandoriai su susijusiomis šalimis gali padidinti riziką, susijusią su egzistavimu, tikslumu, pilnumu ir vertinimu bei priskyrimu. Kai nustatomos susijusios šalys, gali būti tikslinga apsvastyti būdus, kaip dėl sandorių su tomis šalimis virtualus (kripto) turtas gali būti pervertintas. Pavyzdžiai gali būti:</p> <p>Egzistavimas -</p> <p>Tikslumas –</p> <p>Pilnumas -</p> <p>Vertinimas ir priskyrimas –</p>			
Pobūdis, atlikimo laikas bei apimtis			
Kontrolės priemonių efektyvumo testai			
<ul style="list-style-type: none"> • <p>Pagrindinės procedūros</p> <ul style="list-style-type: none"> • 			
Tvirtinimas	Galimas pobūdis ir pavyzdys		
Egzistavimas	Tikrinimas		
Tikslumas	Tikrinimas <ul style="list-style-type: none"> • Perskaičiavimas		

	<ul style="list-style-type: none"> • <p>Analitinės procedūros</p> <ul style="list-style-type: none"> •
Pilnumas	
Vertinimas bei priskyrimas	<p>Tikrinimas</p> <ul style="list-style-type: none"> •
Atlikimo laikas	
Apimtis	
<ul style="list-style-type: none"> • 	
Kiti svarstymai	
Apgaulės rizikos apsvarstymai	
<ul style="list-style-type: none"> • 	

10 PRIEDAS. Galimi detalaus testavimo pavyzdžiai

1. Nuosavybės patvirtinimas

- ✓ **Tikslas:** Patikrinti, ar subjektas tikrai valdo deklaruotą kriptovaliutų piniginę.

Audito įrodymai:

- ◆ **Skaitmeninio parašo patikra** – Auditorius paprašo kliento pasirašyti atsitiktinę žinutę naudojant privatų raktą.
 - ◆ **Piniginės adreso patvirtinimas** – Lyginamas kliento pateiktas adresas su registruotu blokų grandinės (angl. blockchain) tinkle.
 - ◆ **Daugiasignatūrės (angl. Multi-Sig) piniginės kontrolė** – Tikrinami parašų teisėtumo dokumentai.

✦ Pavyzdys:

- Auditorius pateikia žinutę: „Patvirtinu, kad esu piniginės savininkas.“
- Klientas pasirašo žinutę per „MetaMask“:
 - Pasirašytas žinutės hash’as: 0x7c8b3d2...
- Auditorius patikrina „Etherscan“ (<https://etherscan.io/verifySig>)
- ✓ **Rezultatas:** Patvirtinta, kad klientas valdo piniginę 0xAbC12345...

2. Kriptoturto egzistavimo patikrinimas (egzistavimo patvirtinimo detali procedūra)

- ✓ **Tikslas:** Patikrinti, ar kriptoturta egzistuoja blokų grandinės (angl. blockchain) tinkle.

Audito įrodymai:

- ◆ „Blockchain explorer“ patikra – Likę balansai ir operacijų istorija patikrinami per „Etherscan“, „Blockchair“, „Solscan“.
 - ◆ **Trečiųjų šalių patvirtinimai** – Gauti oficialūs patvirtinimai iš biržų („Binance“, „Coinbase“).
 - ◆ **Fizinė „Cold Wallet“ apžiūra** – Tikrinamas aparatinės piniginės (pvz., „Ledger“, „Trezor“) egzistavimas.

✦ Pavyzdys:

- Auditorius įveda pinigines adresą 0xAbC12345... į [Etherscan](https://etherscan.io).
- **Gautas balansas: 2.5 ETH** (atitinka finansinius dokumentus).
- **Paskutiniai sandoriai:**
 - +1.0 ETH iš 0x98F1...
 - +1.5 ETH iš 0xB3C2...

- **Rezultatas:** Likę balansai atitinka finansinius įrašus.

3. Vertinimas (apskaitinis vertinimas, tikrosios vertės nustatymas ataskaitinio laikotarpio datai, detalus tikslumo ir vertės sumažėjimo testavimas)

- **Tikslas:** Užtikrinti, kad kriptovaliutų aktyvai įvertinti pagal rinkos kainas.

Audito įrodymai:

- **Kainų palyginimas su rinka** – Naudojami „CoinMarketCap“, „CoinGecko“, biržų duomenys.
 - **Istorinių kainų peržiūra** – Patikrinama kaina balanso dieną pagal TFAS 13 standartą.

✦ Pavyzdys:

- Bendrovė balanso dieną deklaruoja: **5 BTC × 45 000 USD = 225 000 USD**
- Auditorius patikrina „CoinGecko“ – **BTC kaina 44 800 USD**
- **Rezultatas:** Skirtumas nedidelis, audito požiūriu reikšmingumo riba nepažeista.

4. Pilnumo ir tikslumo patikra

- **Tikslas:** Užtikrinti, kad visos operacijos registruotos teisingai ir nėra nuslėptų sandorių.

Audito įrodymai:

- **Didžiosios knygos suderinimas** – Lyginamos operacijos tarp blokų grandinių (angl. blockchain) ir finansinių dokumentų.
 - **Sandorių atranka ir testavimas** – Pasirenkami didžiausi sandoriai ir tikrinami jų duomenys.
 - **Išmaniųjų sutarčių peržiūra** – Jei subjektas naudoja „DeFi“, tikrinamos sutartys su „Etherscan“.

✦ Pavyzdys:

- Auditorius peržiūri finansinius įrašus ir randa neatitikimą:
 - **Blokų grandinės (angl. Blockchain) duomenys:** 100 ETH
 - **Apskaitos įrašai:** 95 ETH
- **Neatitikimas -5 ETH:** Klientas pamiršo įtraukti pervedimą į kitą savo piniginę.
- **Rezultatas:** Koreguojami finansiniai įrašai.